

Egy-egy nyolc-tíz oldalas fejezeten belül a fent említettek közül néha majdnem mindegyik előfordul. Vannak persze kivételek — főleg a személyes találkozásokat visszaidéző írásokban — a lírai emlékezés lesz a döntő. (*Egy nyári nap Leányfalun, Egy héten át József Attilával* stb.)

Ez a líraiság helyenként túlzott szubjektívizmusba csap át, annyira, hogy néha már-már úgy érezzük, nem a portré modellje, hanem írójának napos délelőtti hangulata a fontosabb (*Egy délelőtti Alsósztrégován, Senki sem becsebb a hazánál*), s ez a kötet második vitatható pontja.

Harmadszor pedig megkérdőjeleznék a „regényes életrajz” módszerével készült írásokat. Népszerű, a közönség körében kedvelt műfaj ez, — és éppen népszerűségénél fogva igen nagy hatású lehet. De eredményessé, hasznossá, az alkotók művészetét szórakoztatva megismertetővé csak akkor válik, ha írója eltalálja a helyes arányokat. Vagyis: ha kellőképpen mérlegelni tudja az életrajzi, történelmi stb. eseményeket, ezek közül azokra helyezve a hangsúlyt, amelyek az életműre döntő befolyással lehetnek. Szalatinainak nem mindig sikerült ezt az egyensúlyt megteremtenie, még akkor sem, ha nem teljes életrajzról, hanem csak egy korszakról, vagy az író életének egyetlen mozzanatáról van szó.

A fent felsorolt három kérdéses tényezőből ered a kötet fő hangsúlyeltolódása, az, hogy a lényegest a lényegtelenről nem különbözteti meg, és ahelyett, hogy a fontosra rámutatva megkönnyítené a megismerést, a haszontalan, figyelemelvonó, jelentéktelen részletek leírásával csak eltájolja az olvasót, és nehezebbé teszi a szelektálást. Néha pedig egyenesen tévútra vezetnek a végig nem gondolt, romantikus hévtől elragadott, helytelen kategorikus kijelentések. A „Jókai tanított minket igazi történelemre, földrajzra, énekekre és néprajzra” (106.)-féle megállapítás mellé még jó néhány hasonlót felsorakoztathatnánk. Ez a legcsekélyebb objektivitás is nélkülöző szemléletmód a stílusra is rányomja bélyegét. A könyv helyenként olvashatatlaná válik, mert a patetikus, szóvirágos, képzavarokkal terhes szövegből szinte lehetetlen kihámozni a mondanivalót. S hogyan lehet ismeretterjesztő, az ifjúság számára íródott könyvben (és egyáltalán bárhol) ilyen pongyola, nyakatekert mondatokat leírni: Kőlcsey „társadalmi osztálya nem bírta elviselni kritikáját. Elhatározták, hogy véget vetnek Kőlcsey Ferencnek.” („*Kövel összehajgált próféta*”) Babitsról szólva: „Korával és kortársaival akart dacolni. Ilyesmire csak úgy képes az, aki gyöngé és beteg, hogy elvonul messze, fel valahova, ahol a fák és a felhők szinte meghosszabbítják karjait és lábait, s így óriásként mérkőzhet már a vi-

lággal.” (*Próféta Esztergom hegyén*) Illyés Gyula 1932-ben Szalatinai Rezső *Van menekvés* című kötetéről írt kritikájában a következőket mondja stílusáról: „Alapjában csak önmagának tetszeleg, ha indulatot kifejez is, a mondanivalóból többet takar, mint fölfed. A szerzőt tán magával ragadja, az olvasót csak elszedíti.” (Nyugat, 1932. 11/171.)

Végül annyit, hogy az elmondottakban azért fogalmaztunk helyenként élesen, mert nemcsak egyetlen író egyetlen munkájáról, hanem általánosabb jelenségről van szó. Egy olyanfajta közönségizlés és igény kielégítéséről, amelyet a háború előtti regényes művészeletrajzok iskolája nevelt. De a most felnövő fiatalok — a tizenhárom éven felüliek — (a könyv borítóján ez az ajánlás áll) még tiszta lappal indulnak. Nem mindegy, milyen művekből ismerik meg a magyar és világirodalom nagyjainak művészetét, mert ez későbbi ízlésüket, ítéleteiket fogja befolyásolni. Ezért sajnálatos, hogy a szándékában helyes gyűjtemény kivitelében ennyire félrecsuszott, s hogy mindez nemcsak a *Magyar írók nyomában* című kötetre jellemző.

Kajtár Mária

A magyar irodalom bibliográfiája. 1959. Összeállította: Kozocsa Sándor. Az általános rész szakcsoportosítása és beosztása: ifj. Kozocsa Sándor munkája. Bp. 1966. Gondolat K. 639 l.

A Kozocsa-féle bibliográfiasorozat új kötete ugyanazt a rendszert követi, mint elődei — így mind erőnei, mind hibái az egész bibliográfiai vállalkozásra jellemzők. A Kozocsa-sorozat jelenleg azért nélkülözhetetlen, mert semmilyen más kurrens vállalkozás nincs, amely a magyar irodalom újabb termését regisztrálná (Az ItK is csak szakbibliográfiát ad évről évre 1962 óta), így az érdeklődő eléggé fáradtságos munkával keresheti össze a Kozocsánál egyben kézhez kapott anyagot. Másik és ezt kiegészítő erőnye a bibliográfiai adatok pontossága és kimerítő bősége. Ami hibáit illeti, az első és leglényegesebb mindjárt kapcsolódik ahhoz, amit az előbb mint az „adatok kimerítő bőségét” emlegettem. Mert mire vonatkoznak ezek az adatok? A cím „A magyar irodalom bibliográfiája” nagyon általános — viszont az eddig megjelent kötetekben sehol sincs olyan, a bibliográfiákra pedig általánosan kötelező bevezetés, amelyben a szerző megmagyarázná, hogy pontosan minek a bibliográfiáját készíti el, mit zár ki az anyagból stb. Mert „a magyar irodalom bibliográfiája” jelenthetné a magyar

nyelvű szépirodalom bibliográfiáját, amely itthon és külföldön megjelenik, vagy csak amely itthon jelenik meg; jelenthetné a rávonatkozó irodalmat — vagy jelenthetné a kettő együttesét, és talán ezt is tarthatnánk ideálisnak. A Kozocsa-sorozatról úgy is látszik, mintha ezt az utóbbi elképzelést követné. Igen bő anyaga valóban kiterjed — úgy látszik, a teljesség igényével, szelektálás nélkül — szépirodalmi és irodalomtörténeti publikációkra csakúgy, mint irodalmi eseményekkel kapcsolatos aktuális közlésekre. Alaposabb vizsgálat után azonban kiderül, hogy ezt a mindenre kiterjeszkedést nem viszi következetesen végig a szerkesztő, mert az irodalomtörténeti anyagnál az időszakos kiadványokban közölt anyagot a legteljesebb mértékben feldolgozza, sőt, a tanulmánykötetek tartalmát cikkenként is feltárja, szépirodalmi anyagnál viszont csak az önálló köteteket veszi figyelembe. Ez óriási kár: hiszen a szépirodalmi termés jelentős része folyóiratokban, sőt néha napilapokban jelenik meg, és nem minden írás kerül be később a szerzők köteteibe. Úgyhogy éppen ennek az idő-

szaki sajtóban megjelenő irodalomnak a bibliográfiai feltárása égetően fontos és sürgős lenne. (Még a később valóban kötetbe foglalt írások első megjelenésének, ill. címváltozatainak szempontjából is.) Azt már, bár sajnálatos, könnyebben megértjük, hogy a Magyarországon kívül megjelenő magyar irodalom kimarad.

A többi hiba lényegesen jelentéktelenebb, de mégis meg kell említeni: mind az átfutási idő, mind az ár irreális. Irreális, hogy a kurrens magyar irodalmi bibliográfia 1959-es kötete 1966-ban jelenjen meg, és irreális, hogy 166 Ft-ba kerüljön. Tekintve, hogy a mű készülhet „menetközben” cédulázással, talán mégsem kell az összeállításra és ki nyomtatásra hét (!) év; kettő is sok lenne. Az ár pedig egész 1958-ig lényegesen alacsonyabb volt, amikor is hirtelen megugrott — annyira, hogy ez még az alacsony példányszám mellett sem indokolt.

Utoljára pedig még egy kérés: kumulált mutatók időnkénti közzététele lényegesen javítaná a mű használhatóságát.

Zemplényi Ferenc